

2608 *Suseł perełkowany *Spermophilus suslicus*

Liczba i lokalizacja stanowisk monitoringowych

Badania monitoringowe prowadzone są we wszystkich sześciu istniejących obecnie koloniach zwartych susłów, zwykle od czasu ich odkrycia, a obowiązkowo od czasu objęcia tych kolonii ochroną rezerwatową. Badania stanu kolonii susłów oraz ich siedlisk prowadzili corocznie, poczynając od 1978 roku, dr Stefan Męczyński i mgr Ryszard Styka (Instytut Biologii UMCS).

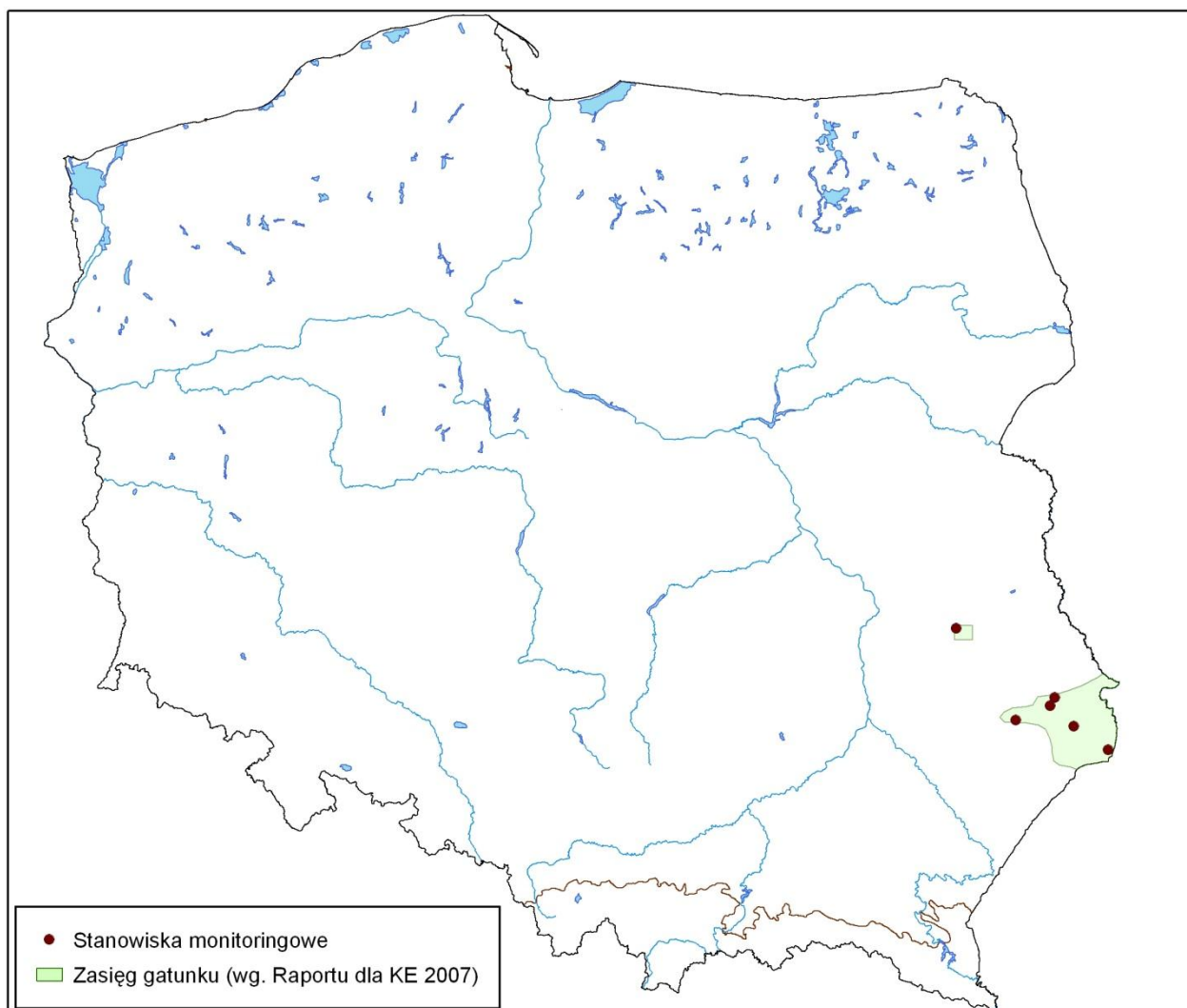
Od 2000 roku badania monitoringowe tych kolonii związane są z realizacją projektu „Ochrona stanowisk susła perełkowanego w Polsce”. Realizuje go zespół badawczo-wdrożeniowy w składzie: dr Stefan Męczyński (Instytut Biologii UMCS) – kierownik zespołu, mgr Ryszard Styka (Instytut Biologii UMCS), dr Tadeusz Grądziel (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu, mgr Krzysztof Próchnicki i mgr Piotr Duda (Zespół Parków Krajobrazowych Roztocza). Od 2004 roku do zespołu dołączył dr Jan Śmiełowski (Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu). Opiekę administracyjną nad rezerwatami susłów sprawuje dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Roztocza z siedzibą w Zamościu.

Obecnie, badania monitoringowe populacji susłów oraz ich siedlisk prowadzi się na 6 stanowiskach gatunku, z których pięć jest rezerwatami.

Rezerwat „Popówka”

PLH 060016

Rezerwat „Suśle Wzgórza”	PLH 060019
Stanowisko na trawiastym lotnisku w Świdniku k. Lublina	PLH 060021
Rezerwat „Hubale”	PLH 060008
Projektowany rezerwat „Pastwisko nad Huczwą”	PLH 060014
Rezerwat „Wygon Grabowiecki”	PLH 060027

Wyniki badań, ocena i wnioski dotyczące stanu zachowania

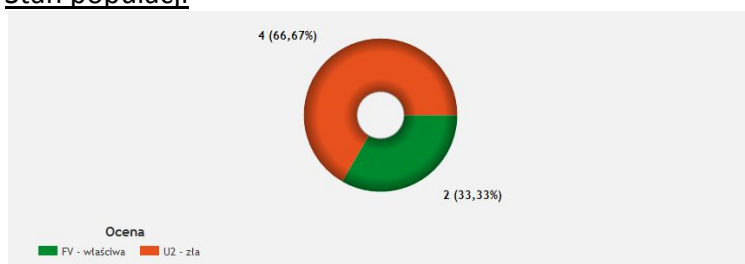
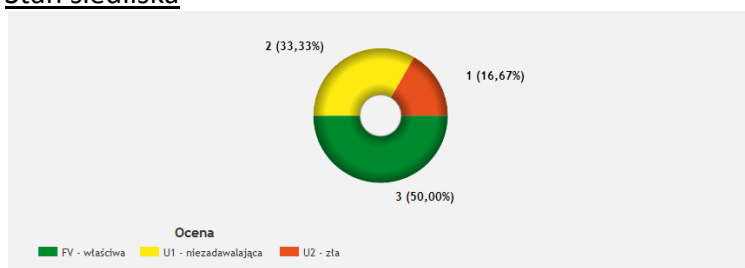
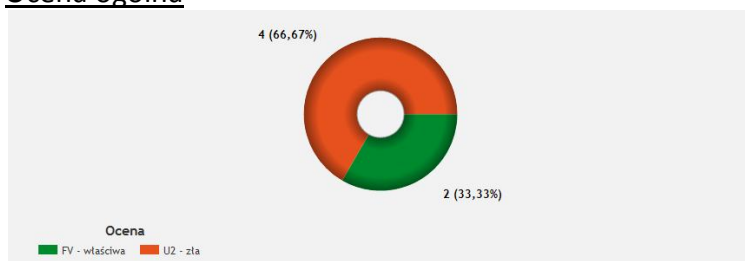
Gatunek związany w Polsce głównie z rozległymi obszarami pastwisk lub nieużytków. Są to tereny bytowania tzw. kolonii zwartych. Ponadto, gatunek może występować na poboczach dróg polnych, na nie zaoranych skrawkach pól, na niewielkich ugorach, poboczach szos i w uprawach rolnych (kolonie śródpolne).

Suseł perełkowany występuje jedynie w regionie kontynentalnym. w południowo – wschodniej części Wyżyny Lubelskiej na obszarze położonym pomiędzy Bugiem a Wieprzem.

WYNIKI MONITORINGU

Gatunek uważany za silnie zagrożony (kategoria EN w czerwonej księdze zwierząt). Największym zagrożeniem dla gatunku jest zarastanie siedlisk, na skutek zaprzestania wypasania i koszenia murawy.

Monitoring przeprowadzono na 6 stanowiskach (wszystkie zwarte kolonie susłów), położonych w regionie kontynentalnym.

Stan populacjiStan siedliskaOcena ogólna

Tylko na 2 stanowiskach (Popówka i Suśle Wzgórza) zarówno stan populacji (liczebność) jak i stan siedliska, określany wysokością murawy, wielkością bazy pokarmowej oraz stopniem zarośnięcia terenu przez drzewa i krzewy były właściwe i tak również oceniono tam ogólny stan zachowania gatunku. Na pozostałych 4 stanowiskach stan zachowania gatunku oceniono jako zły (V), przede wszystkim z uwagi na zły stan populacji – niską liczebność i wyraźny trend spadkowy obserwowany od kilku lat. Obserwowane spadki w najliczniejszej do niedawna populacji w Świdniku (decydującej o liczebności gatunku w regionie CON) mają swoje źródło w uprzednim przegęszczeniu populacji (nie obserwuje się przy tym negatywnych zmian w siedlisku). Na stanowisku Hubale zły stan populacji jest efektem izolacji i chowu wsobnego, również warunki siedliskowe nie są tam sprzyjające ze względu na piaszczystą, silnie zakwaszoną glebę o zmiennym poziomie wody gruntowej, a także ubogą napiaskową roślinność nie zapewniającą susłom odpowiedniej bazy pokarmowej. Z podobnych przyczyn niekorzystne jest siedlisko na stanowisku „Pastwiska nad Huczwą). Ta sama przyczyna doprowadziła do niskiego stanu populacji na

stanowisku Wygon Grabowiecki. Należy podkreślić, że spadku populacji nie są w stanie powstrzymać nawet aktywne działania w zakresie poprawy stanu siedlisk.

Wszystkie badane stanowiska odpowiadają obszarom Natura 2000, więc stan zachowania określony dla stanowisk jest równocześnie stanem dla tych obszarów.

Monitorowane w latach 2006-2008 stanowiska stanowią wystarczającą reprezentację krajowej populacji i można na ich podstawie wyciągnąć wniosek o złym (U₂) stanie zachowania gatunku w regionie CON. W raporcie do Komisji Europejskiej z 2007 r. stan ten również określono jako zły (U₂).

Tab. 1. Ocena stanu zachowania gatunku na badanych stanowiskach¹.

Stanowiska	Ocena ²			
	Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy ochrony	Ocena ogólna
Rezerwat „Popówka” PLH 060016	FV	FV	FV	FV
Rezerwat „Suśle Wzgórza” PLH 060019	FV	FV	FV	FV
Stanowisko na trawiastym lotnisku w Świdniku k. Lublina PLH 060021	U ₂	FV	U ₂	U ₂
Rezerwat „Hubale” PLH 060008	U ₂	U ₁	U ₂	U ₂
Projektowany rezerwat „Pastwisko nad Huczwą” PLH 060014	U ₂	U ₁	U ₂	U ₂
Rezerwat „Wygon Grabowiecki” PLH 060027	U ₂	U ₂	U ₂	U ₂

¹- Sposób wyskalowania wskaźników stanu populacji, siedliska i perspektyw ochrony oraz sposób wyprowadzania na ich podstawie ogólnej oceny populacji i siedliska przedstawiono w rozdziale 4.

²- Ocena poszczególnych parametrów

FV – właściwy

U₁ – niezadowolający

U₂ – zły

Rezerwat „Popówka”

Rezerwat ten, o powierzchni 53,71 ha, został utworzony w 1988 r. Rezerwat projektował S. Męczyński.

Kolonia susłów powstała w latach sześćdziesiątych ub. wieku na pastwisku należącym do PGR. Prawdopodobnie mała liczba susłów wyemigrowała na nowoutworzone pastwisko z zaoranego nasypu kolejki wąskotorowej i z wyrobiska po kopalni piasku. Obecnie obiekty te nie istnieją. Kolonię tę odkryto w 1982 (S. Męczyński). W latach 1982-1983 przeprowadzono szczegółowe badania liczebności populacji susłów i jej rozsiedlenia. Badania wykazały, że na pastwisku występuje 11.300 osobników. Sposób gospodarowania na tym pastwisku stwarzał susłom optymalne warunki do życia. Prowadzono tutaj intensywny, kwaterowy wypas krów (ok. 100 szt.). Oprócz tego systematycznie wykaszano roślinność. Glebę użyźniano nawozami mineralnymi. W wyniku tych zabiegów średnie zagęszczenie susłów było bardzo duże i wynosiło 243 szt./ha. Na niektórych obszarach pastwiska zagęszczenie dochodziło do 600 osob./ha.

W 1991 roku nastąpiło załamanie się liczebności populacji do kilku tysięcy osobników (pierwszy stopień załamania). W 1992 r. nastąpił następny spadek liczby susłów do kilkuset osobników (drugi stopień załamania). Przyczyną załamania (prognozowanego) było duże przegęszczenie populacji. Szerszy komentarz na temat skutków przegęszczenia znajduje się przy opisie kolonii w rezerwacie Hubale, rezerwacie Wygon Grabowiecki i na lotnisku w Świdniku. Należy dodać, że proces ten przebiegał w niezmienionym siedlisku. Na pastwisku prowadzono normalną gospodarkę, taką jak w latach poprzednich. Likwidacja PGR i przekazanie utworzonego rezerwatu prywatnemu dzierżawcy doprowadziło do tego, że pastwisko zarosło wysoką roślinnością. Na dużym obszarze była ona zbita i skłębiona. Pozostało zaledwie 40 susłów, które występowały w dwóch skupiskach, w zachodniej i środkowej części pastwiska. Po 2000 r. w związku z rozpoczęciem realizacji programu ochrony stanowisk susła perełkowanego, zmieniono dzierżawcę, przeprowadzono rekultywację dużego obszaru pastwiska i sprowadzono stado krów. Oprócz tego wykonuje się planowane koszenie roślinności. Poprawa warunków siedliskowych spowodowała coroczny wzrost liczby susłów. Obecnie z 40 osobników rozwinęła się populacja licząca około 3300 osobników. Stan populacji i środowiska jest bardzo dobry. Rozwój populacji będzie postępował.

Rezerwat „Suśle Wzgórza”

Rezerwat ten, o powierzchni 27,11 ha został utworzony w 1995 roku. Projekt rezerwatu opracowali : S. Męczyński i R. Styka. Kolonia susłów została odkryta na terenie obecnego rezerwatu Suśle Wzgórza położonego koło wsi Chochłów stosunkowo późno, bo dopiero w 1989 roku. Susły były tutaj obserwowane jeszcze przed 1939 rokiem. Teren rezerwatu jest niejednorodny pod względem ukształtowania powierzchni. Wyróżniają się tu liczne stoki o różnej ekspozycji i naświetleniu oraz obniżenia o znacznej wilgotności.

W 1989 roku przeprowadzono badania liczebności populacji susłów i stanu siedliska. Obliczono, że na obszarze 11,71 ha występowało około 1600 susłów. Nie cały obszar pastwiska był i jest dogodny do zasiedlenia. Pastwisko było użytkowane. Na jego obszarze prowadzono wypas bydła. Sytuacja zmieniła się w 1996 r., gdy zmalała liczba krów wypasanych na pastwiskach. Zaczęło ono zarastać wysoką roślinnością. Zmniejszyła się z tego powodu liczba susłów.

W 1997 roku nastąpiło załamanie się liczebności populacji na całym obszarze, utworzonego dwa lata wcześniej rezerwatu. W 2000 roku pozostało około 20 susłów, z tym, że od 17 do 18 z nich odnaleziono w północno-wschodniej części rezerwatu, a kilka (prawdopodobnie 2-3 osobników) w jego części południowo-zachodniej. Te dwie subpopulacje

rozwijały początkowo przez kilka lat oddzielnie. Jest zjawiskiem zadziwiającym, że zaledwie kilku osobników po 7 latach rozwinęła się populacja licząca około 100 osobników. Obydwie subpopulacje połączyły się w 2007 roku. Wcześniej przygotowano dla nich specjalny „korytarz migracyjny” przez wycięcie krzewów i drzew.

Intensywne zabiegi konserwatorskie prowadzone w rezerwacie, takie jak : rekultywacja dość dużego obszaru pastwiska w południowo-zachodniej jego części, nawożenie, podsiewanie nasion traw, koszenie mechaniczne roślinności oraz karczowanie drzew i krzewów, spowodowały znaczną poprawę warunków siedliskowych w rezerwacie. Umożliwiło to rozpoczęcie wypasu krów na jego obszarze. W wyniku tych działań liczba susłów zaczęła bardzo szybko wzrastać. Obecnie warunki siedliskowe w rezerwacie są zbliżone do optymalnych, a populacja susłów liczy około 690 osobników. Rokowania dla dalszego rozwoju populacji są pomyślne.

Stanowisko susłów perełkowanych na trawiastym lotnisku w Świdniku k. Lublina

Kolonia susłów, która występuje na lotnisku w Świdniku powstała z kilkudziesięciu osobników wsiedlonych tutaj na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku przez osobę prywatną (obecnie znana). Osoba ta odłowiła susły w kolonii tych gryzoni koło wsi Chochołów (obecnie znajduje się tutaj rez. „Suśle Wzgórza”) i wypuściła je na lotnisko bez odpowiedniego zezwolenia.

Kolonie w Świdniku odkrył w 1990 r. S. Męczyński. Oceniono wówczas jej liczebność na kilka tysięcy osobników. W 1999 r. przeprowadzono szczegółowe badania liczebności tej kolonii, arealu jej rozsiedlenia oraz warunków siedliskowych. Badania wykazały obecność 11.400 osobników. Populacja Świdnicka ustabilizowała się w 2004 r. osiągając liczbę około 12,6 tysięcy osobników. Susły zasiedlały ok. 85 ha powierzchni lotniska (cała trawiasta powierzchnia lotniska ma 118,78 ha).

Obecnie stwierdzone załamanie liczebności tej populacji nie jest zaskoczeniem, ponieważ było ono prognozowane wiele lat wcześniej. Główną przyczynę tego zjawiska upatrujemy w przegęszczeniu populacji wynikającym z braku możliwości migracji. Jest to populacja izolowana, nie tylko przez bariery ekologiczne, ale również przez otaczające ją zabudowania i inne obiekty.

Zagęszczenie susłów na lotnisku może wydawać się niezbyt duże. W 2004 roku w czasie szczytowej wielkości populacji susłów wynosiło ono średnio 148 osob./ha, ale należy wziąć pod uwagę fakt, że susły nie są rozsiedlone równomiernie. Wynika to z ukształtowania powierzchni płyty lotniska, która nie jest równa na całym obszarze. Znajdują się na niej mniejsze lub większe wyniesienia i zagłębienia. Spowodowało to również w pewnym stopniu zróżnicowanie szaty roślinnej. W niektórych miejscach zwłaszcza wyżej położonych, zagęszczenie susłów było 2-3 razy większe od zagęszczenia średniego. Pomiędzy tymi skupiskami rozciągają się dość rozległe powierzchnie, często niżej położone, których susły w ogóle nie zasiedlają, lub zasiedlenie osobników jest tam bardzo małe. Dlatego realny areal zasiedlony przez susły był znacznie mniejszy od podanego powyżej. Pojemność siedliska dla susłów na lotnisku w Świdniku określiliśmy na 5 tysięcy, lub najwyżej na 6 tysięcy osobników. Stopień przegęszczenia można obliczyć na podstawie arealów osobniczych susłów. Dane zawarte są w publikacji Piskorskiego i Smita (2000). Należy dodać, że w otwartych stepach azjatyckich zagęszczenie niektórych gatunków susłów wynosi 40-50 osob./ha.

Załamania się liczebności populacji wskutek przegęszczenia obserwowano również w innych koloniach susłów, a mianowicie w rez. Gliniska, w rez. Popówka i w rez. Wygon

Grabowiecki i na stanowisku susłów moregowanych w Kamieniu Śląskim. Należy zaznaczyć, że procesy te przebiegały w niezmiennych warunkach siedliskowych.

Skutki wynikające z przegęszczenia populacji są doskonale opracowane w ekologii i na ogół znane, dlatego nie ma potrzeby omawiania ich szczegółowo w tym opracowaniu. Wystarczy przypomnieć tutaj teorie Christiana (1950), Selye (1950), Asmussena (1979) lub wymienić niektóre z licznych publikacji, np. Walkowej i Bujalskiej (1977), Zejdy (1968), Chełstowskiej (1978) czy Gliwicz (1980).

Pierwsze symptomy wskazujące na mający nastąpić znaczny spadek liczebności populacji świdnickiej można było zauważyć w latach 2004-2006. Liczba susłów stopniowo zmniejszała się. W 2006 r. zanotowano już tylko 9.400 osobników.

W następnym etapie następował gwałtowny spadek liczby susłów, z tym, że można tutaj wyróżnić dwa stopnie załamania. W pierwszym roku (2007) załamanie było mniejsze i liczebność susłów spadła do 6 tys., a w drugim roku (2008) załamanie było znacznie większe i w rezultacie pozostało tylko ok. 390 susłów.

Areał zasiedlony przez susły jest obecnie porozrywany. Zajmują one 11 mniejszych lub większych powierzchni (enklaw) oddalonych od siebie. Podobne dwustopniowe załamania się liczebności populacji obserwowano w rez. Popówka i w rez. Wygon Grabowiecki, a także w rez. Gliniska. W tym ostatnim rezerwacie pozostałe resztki susłów wyginęły niestety wskutek zaprzestania użytkowania pastwiska.

W następnym roku (2009) spodziewany jest dalszy spadek liczebności susłów do 200-100 osobników. W przypadku, gdy liczba susłów zmniejszy się do kilkudziesięciu osobników zagrożenie całkowitym wyginięciem populacji świdnickiej będzie realne. Tak mała liczebnie populacja nie utrzyma się długo, ponieważ na lotnisku grasują liczne koty oraz doświadczone w łowieniu susłów psy i lisy.

Rezerwat „Hubale”

Rezerwat ten, o powierzchni 35 ha, został utworzony w 1982 r. Rezerwat projektował S. Surdacki i S. Męczyński.

Kolonia susłów występująca na terenie tego rezerwatu ma bardzo długą i dość tragiczną historię. Susły występowały tutaj już w połowie XIX wieku i stanowiły część dużej kolonii zajmującej rozległy obszar koło pobliskiej wsi Mokre. Po zaoraniu i zalesieniu pastwisk susły zachowały się tylko na obszarze obecnego rezerwatu koło wsi Hubale.

W latach 1957-58 wskutek ulewnych deszczy i zatopienia pastwiska wyginęła prawie całkowicie występująca tutaj populacja susłów. Kolonia ta została uznana w 1964 roku za wymarłą. Niewielka liczba susłów jednak przetrwała i dała początek nowej populacji. W 1978 r. S. Męczyński stwierdził obecność bardzo dużej kolonii susłów rozsiedlonej głównie przy lesie w północnej części rezerwatu. Prawie połowa jego powierzchni nie nadawała się do zasiedlenia ponieważ znajdowała się w obniżeniu i była podmokła. W celu osuszenia terenu przeprowadzono meliorację, która w następnych latach okazała się zgubna dla susłów.

W 1981-82 roku wykonano szczegółowe badania liczebności populacji i jej rozsiedlenia. Stwierdzono występowanie 7280 susłów na obszarze 20,4 ha. Największa liczba susłów skupiała się w północnej części rezerwatu (80% populacji). Zagęszczenie wynosiło tutaj 463 osob./ha.

Efektem przeprowadzonej poprzednio melioracji było obniżenie wód gruntowych. Skutkiem tego roślinność zubożała. W 1985-86 r. lata były upalne. Roślinność w rezerwacie wyschła zupełnie (gleba piaszczysta) i prawie cała kolonia susłów zginęła. Populacja przeszła powtórnie przez „genetyczne wąskie gardło” i utraciła zmienność genetyczną. W późniejszym okresie wskutek większej ilości opadów baza pokarmowa na terenie rezerwatu zaczęła się poprawiać. W związku z tym w 1990 roku populacja susłów liczyła już kilkaset osobników. Następane lata nie obfitowały już jednak w opady i odnawiająca się populacja zmalała do 20-30 osobników. Skupiły się one głównie przy szosie Mokre - Hubale. Jest to fakt godny uwagi, ponieważ właśnie na tym stanowisku susły przetrwały najdłużej.

Teren przy szosie, na którym susły występowały i występują obecnie jest względnie płaski, położony wyżej niż którakolwiek część rezerwatu i lekko opada w kierunku południowym. Susły zasiedlały również nasyp szosy asfaltowej i jej pobocza przy samej jezdni. Populacja susłów, która utrzymuje się tutaj od 1994 roku była zawsze bardzo nieliczna. Liczebność jej wahała się w poszczególnych latach od 14 do 31 osobników, a tylko w 2005 r. zwiększyła się do 53 osobników. Susły zajmowały przeciętnie około 0,60 ha pastwiska. W celu umożliwienia susłom migracji i rozszerzenia areалу rozsiedlenia w 2002 roku przeprowadzono rekultywację obszaru położonego przy lesie w północnej części rezerwatu. Zabiegi polegały na karczowaniu podrostu sosny, nawożeniu gleby, wapnowaniu i podsiewaniu nasion traw i koniczyn. Wskutek tych zabiegów warunki siedliskowe znacznie się poprawiły, ale susły niechętnie migrowały na ten teren. Pojawiały się tam niezbyt licznie młode osobniki, ale nie osiedlały się na stałe. Populacja nie poszerzyła swojego areálu rozsiedlenia i nie nastąpił wzrost jej liczebności. Jest zatem zadziwiającym zjawiskiem fakt, że tak mały liczebnie, właściwie jeden klan rodzinny przetrwał aż 14 lat. Dopiero w 2008 roku, po raz pierwszy liczba susłów zmalała do 5 osobników.

Mieliśmy tutaj, w ciągu tych wszystkich lat, do czynienia z tak zwanym chowem wsobnym (inbreeding), polegającym na kojarzeniu się osobników spokrewnionych ze sobą, czyli takich których współczynnik pokrewieństwa jest wyższy od średniego danej populacji. Wyniki takiego kojarzenia zwiększają prawdopodobieństwo spotkania w danym osobniku jednakowych alleli, odziedziczonych po wspólnych przodkach. Prowadzi to do homozygotyczności. Dalszą konsekwencją tego jest utrata zdolności adaptacji i wzrost prawdopodobieństwa ekstynkcji.

Susły występujące w rezerwacie Hubale zagrożone są wyginięciem i jeżeli to nastąpi teren rezerwatu nie będzie nadawał się do ich reintrodukcji. Ze względu jednak na bogatą w gatunki florę i zabytki archeologiczne, które występują na jego terenie, będzie można utworzyć tutaj rezerwat przyrodniczo-archeologiczny.

Projektowany rezerwat „Pastwisko nad Huczwą”

Projekt rezerwatu opracowany przez T. Grądziela, S. Męczyńskiego i R. Stykę złożony został u Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w 2004 roku. Proj. rezerwat ma powierzchnię 12,54 ha. Susły występujące na jego obszarze są pozostałością dużej, kilkunastotysięcznej kolonii, która zajmowała około 300 ha nieużytków wykorzystywanych częściowo jako pastwisko. Susły zasiedlały ten obszar nierównomiernie. Zajmowały głównie piaszczyste wyniosłości terenu. W 1986 roku rozpoczęto na omawianym obszarze budowę cukrowni. W 1991 r. inwestycję wstrzymano, ale podczas zakładania bazy, budowy dróg objazdowych, wznoszenia budynków mieszkalnych, a przede wszystkim intensywnej eksploatacji piasku, która trwała wiele miesięcy i była prowadzona na dużym obszarze, zniszczono wiele miejsc na których występowały susły.

Obecnie zachowały się one tylko na wyniosłości terenu w pobliżu rzeki Huczwy (stanowisko archeologiczne).

Od 2000 roku liczba susłów występujących w projektowanym rezerwacie wahała się od 120 do 160 osobników. Dopiero w 2008 roku ich liczba zmniejszyła się gwałtownie do 27 osobników. Do redukcji liczebności populacji susłów przyczyniła się niewątpliwie duża gromada lisów (kilkanaście sztuk), która rozsiadła się na terenie rezerwatu. Przeprowadzony przez myśliwych odstrzał tych drapieżników tylko na krótki czas ograniczył ich liczbę.

Oprócz tego warunki siedliskowe nie są tutaj sprzyjające ze względu na piaszczystą, silnie zakwaszoną glebę o zmiennym poziomie wody gruntowej, a także ubogą napiaskową roślinność nie zapewniającą susłom odpowiedniej bazy pokarmowej. Spośród kilku kolonii susłów podobne warunki siedliskowe panują tylko w rezerwacie Hubale. Utrzymanie istniejącej kolonii i docelowe zwiększenie liczebności susłów w projektowanym rezerwacie wymagać będzie przeprowadzenia wielu zabiegów z zakresu tzw. ochrony czynnej. Przede wszystkim należy restytuować pastwisko na polach uprawnych w południowo-wschodniej części rezerwatu. Zabieg ten planowany był od dawna (2005 rok), ale dopiero w tym roku (2008 r.) otrzymaliśmy pewne fundusze na ten cel. Oprócz tego należy zwiększyć udział roślin, które są pokarmem susłów przez podsiew wartościowych gatunków traw i roślin motylkowych.

Dotychczas przeprowadzono następujące zabiegi konserwatorskie: wykarczowano drzewa i krzewy na terenie rezerwatu, zagospodarowano teren wyrobisk archeologicznych (zasypano doły, wyrównano cały obszar i posiano odpowiednie gatunki roślin) oraz prowadzono koszenie roślinności.

Susły w projektowanym rezerwacie są obecnie zagrożone wyginięciem. W przypadku, gdyby to nastąpiło teren projektowanego rezerwatu nie nadaje się do ich reintrodukcji. Ze względu jednak na występowanie na tym terenie interesujących gatunków roślin, należałoby go przekształcić w rezerwat florystyczny.

Rezerwat „Wygon Grabowiecki”

Rezerwat ten, o powierzchni 6,58 ha, został utworzony w 1995 roku (projektanci: S. Męczyński i R. Styka). Celem utworzenia rezerwatu była ochrona kolonii susłów perełkowanych, którą można uważać za „formę pośrednią” pomiędzy kolonią zwartą, a kolonią śródpolną z przewagą cech tej ostatniej. Miała służyć jako „model” do badań nad ekologią susłów, które żyją w uprawach rolnych. Nie cały obszar rezerwatu był i jest odpowiedni do zasiedlenia przez susły.

Kolonia susłów perełkowanych występująca w rezerwacie Wygon Grabowiecki ma długą historię. Bez znajomości tła historycznego przynajmniej w zarysie, zrozumienie obecnego stanu susłów w rezerwacie nie będzie możliwe. Obecność kolonii zanotowano po raz pierwszy na początku lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku. W 1961 roku stwierdzono, że kolonia ta wyginęła, jednak w 1982 roku Męczyński i Styka odnaleźli kilka osobników na obszarze obecnego rezerwatu. „Zamieranie i odnawianie” się omawianej kolonii zachodziło prawdopodobnie wiele razy. W czasie odnalezienia susłów wygon był intensywnie wypasany przez duże stado krów, wskutek tego warunki siedliskowe były sprzyjające. Populacja susłów zaczęła się dość szybko odtwarzać. W 1989 roku osiągnęła liczbę 550 osobników (stabilizacja). Susły zasiedlały 3,5 ha, głównie w części środkowej rezerwatu, przy zagęszczeniu 157 osob./ha. Tym samym populacja przekroczyła pojemność siedliska. Od 1991 r. liczebność populacji zaczęła się stopniowo zmniejszać, aż w 1996 r. nastąpił spodziewany (prognozowany) drastyczny spadek liczby susłów i populacja zmalała do około 100 osobników (pierwszy stopień załamania), a w 1998 roku do 20-

WYNIKI MONITORINGU

30 osobników (drugi stopień załamania). W tym roku zaprzestano prawie zupełnie wypasu krów w związku z likwidacją hodowli tych zwierząt.

W celu ponownego odtworzenia populacji susłów starano się zmienić warunki siedliskowe na bardziej korzystne. Zorganizowano w 2000 roku odpłatny wypas 10 krów, jednak stado to zmniejszyło się wkrótce do kilku sztuk. Wypas takiego małego stada nie miał znaczącego wpływu na poprawę warunków siedliskowych. W celu utrzymania niskiej roślinności w rezerwacie używano kosiarek spalinowych, trawnikowych oraz kos. Przeprowadzono również takie zabiegi jak: nawożenie wygonu oraz karczowanie podrostów krzewów i drzew.

Po przeprowadzeniu powyższych zabiegów nie zaobserwowano jednak postępującego wzrostu liczby susłów i powiększania się zasiedlonego areału. Liczebność populacji wahała się w różnych latach od kilkunastu do kilkudziesięciu osobników, zwykle poniżej ustalonej przez genetyków populacyjnych liczby 50. W tak małej populacji, występował tutaj właściwie przez wiele lat jeden klan rodzinny, odbywało się niewątpliwie krzyżowanie wsobne i związana z tego typu krzyżowaniem ekspresja szkodliwych genów.

Populacja, która po tzw. „wąskim gardle” szybko nie odbuduje swojej liczebności, ma małe szanse na przetrwanie. Zwrócił na to uwagę m. innymi prof. Cino Pertoldi (Letnia Szkoła Ekologii i Bioróżnorodności w Białowieży, 2008.).

Obecnie występuje w rezerwacie zaledwie kilka susłów, które nie przetrwają prawdopodobnie do następnego roku. Po ewentualnym wyginięciu kolonii, teren w rezerwacie będzie nadawał się do reintrodukcji susłów.